

Hatályban van-e még a nyugdíjértékelési törvény?

Ezt a kérdést abban a formában kell eldöntenie az október 24-i jogegységi tanácsülésnek, hogy: „Az 1926: XVI. t.-c. rendelkezései alkalmazhatók-e olyan magánalkalmazotti nyugdíjak átértékelésére is, amelyek élvezetéhez az alkalmazott joga a törvény életbelépése után nyílt meg.“ A kérdés nem új. A háború s a háborút követő gazdasági kaleidoszkóp szemkápráztató világában az egyoldalúan beállított lítás, a nyugdíjértékelési tv. rendszerét időhöz nem kötött, általános jogszabálynak gondolta. A törvénytelőkészítők, a törvényhozók és a komemntátorok abból indultak ki, hogy a tv. rendelkezései, különösen annak alappillére: az 1914. évi javadalmazásra való visszavetítéssel alkalmazott arányszámrendszer alapján kell megállapítani a tv. életbeléptetése után esedékessé váló nyugdíjak mértékét is. A tv. előkészítésében is nagy szerepet játszó Nizsalovszky Endre professzor több helyen utalt erre kommentárjában.¹⁾ Gallia Béla kúriai bíró az 1934. decemberében tartott jogászegyleti előadásában hőven foglalkozott ezzel a kérdéssel,²⁾ amit Vincenti Gusztáv és Proszvimmer Béla felszólalásai egészítettek ki. A tv. indoklása is arra mutat, hogy az abban foglalt szabályozást a jövőben megnyíló esetekre is alkalmazni akarták.³⁾

Tulajdonképpen mi a kérdés?

Az 1926. évi július 1-én életbelépett törvény 4. §-ának második bekezdése szerint, ha „a jogosult igénye a nyugdíjra vagy ellátási díjra csak az 1914. évi július hó 1. napja után

¹⁾ „A magánalkalmazottak nyugdíjának átértékeléséről szóló 1926: XVI. t.-c. magyarázata“ c. művében: (Tébe könyvtár 24. sz. 1926.) „A törvény alkalmazása szempontjából közömbös, hogy valaki a tv. életbelépése előtt vagy azután lép nyugdíjba...“ (Id. mű 59. old.); továbbá: „Az arányszám szerinti átértékelés nemcsak a már nyugdíjazott alkalmazottakra, hanem a még csak ezután nyugdíjazandókra is kiterjed...“ (Id. mű 80. old.)

²⁾ Magyar Jogászegyleti értekezések és egyéb tanulmányok. III. évf. 9. sz. 19—40. old.

³⁾ „A későbbi időpontban nyugdíjazottaknál, valamint a vállalatnak ma még tényleges szolgálatban álló és csak a tv. életbelépése után nyugdíjazandó alkalmazottainál annak folytán, hogy a nyugdíjak összegét a vállalatok — bár nem a pénz értékromlásának megfelelő arányban — időközben önként emelték, igazságtalan eredményre vezetne, ha a valóban kifizetett nyugdíjat szoroznánk az arányszámmal, mert így az új nyugdíjasok a régiekkel szemben indokolatlan előnyben részesülnének, mind pedig az, hogyha a valóban kifizetett nyugdíjat számítanánk át aranykorona értékre és az átszámítás eredményét szoroznánk az arányszámmal, mert így legtöbb esetben az történnék, hogy az igényjogosult kevesebbet kapna, mint amennyit ma fizetnek neki.“ (980. sz. iromány.)

nyílt vagy nyílik meg... „az átértékelést a törvényszövegben előírt módon kell alkalmazni. Ebből a szövegből félreérthetetlenül az következnek, hogy a tv. életbelépése után megnyíló nyugdíjigényeknél *is az arányszámos rendszert kell alkalmazni* („nyílt vagy nyílik meg“). Amikor 1926-ban a tv.-t megalkották, a gazdasági válság és a pénz elértéktelenedése folytán teljesen megzavart nyugdíjügyek rendezetlenek voltak, illetőleg azokat éppen a törvény alapján akarták rendezni. A munkaadók nyugdíjfizetési kötelezettségét többnyire még a békeévekben készült koronaértékre szóló szabályzatok állapították meg. A bíróságok nyugdíjátértékelési gyakorlata nem támaszkodhatott a nyugdíjfizetési kötelezettség alapját képező szerződésre (szabályzatra), hiszen annak éppen az *összegszerűségi része vált alkalmazhatatlanná* és így a bíróságoknak törvényhozási iránytű nélkül kellett keresni az igazságot. Ebben a helyzetben alkották meg a törvényt, de annak szerencsésnek éppen nem mondható arányszám rendszere egyik jelentős tényező volt abban, hogy az érdekelt munkaadók és munkavállalók a *törvény életbelépése után rövid idővel azt félretették* és új szerződéses — annak tekintendő nyugdíjszabályzattal — oldották meg véglegesen az ügyet. A nyugdíjátértékelési törvény megalkotása után két évre *életbelépett az 1928: XL. t.-c.*, amely az elismert vállalati nyugdíjpénztárak létesítésével és a nyugdíjkiegészítő pénztárak joghelyzetének szabályozásával *módot nyújtott arra, hogy ne kelljen minden nyugdíjas nyugdíjának megállapításánál esetenként kutatni a pendant 1914. évi javadalmazást és a tv. 11. §-a esetében ne kelljen vitatkozni az elméleti arányszám felett, hanem az értékállónak tekintett pengőben közös megállapodással szabályozzák a nyugdíjszolgáltatási alapot*. Akiknek nyugdíjigényét így rendezték, — s idetartoznak a magánalkalmazottak nagy tömegei, — azokra az 1926: XVI. t.-c. *hatálytalan lett*. Ez következett a tv. 14. §-ából, amely szerint ha „a járandóság átértékelését ennek a tv.-nek életbelépése előtt, de az 1924. évi július hó 1. napja után *egyezség*, a kötelezett egyoldalú intézkedése vagy jogerős ítélet rendezte“ — *az ily módon történt rendezés* — tehát ebben a vonatkozásban az egyezésnek tekintendő nyugdíjszabályzat — *a hatályos.*⁴⁾ Ezenkívül az 1928: XL. t.-c. végrehajtása tárgyában kibocsájtott 6002/1928. N. M. M. Eln. sz. rendelet kifejezetten is kimondta, hogy az elismert vállalati nyugdíjpénztárak tagjaira az 1926: XVI. t.-c. rendelkezései *hatályukat veszítik.*⁵⁾

⁴⁾ Igaz ugyan, hogy a tv. csak „ennek a törvénynek életbelépése előtt“ kötött egyezségről szól, de a bírói gyakorlatban nem merült fel kétség, hogy ez a szabályozás egyformán vonatkozik a tv. életbelépése után kötött egyezésekre is.

⁵⁾ Rend. 14. §. második bek.

A jogegységileg eldöntendő kérdés tehát csak azokra vonatkozik, akiknek nyugdíjigénye a tv. életbelépése után nyílt, vagy fog megnyilni és nem tagjai sem valamely elismert nyugdíjpénztárnak, sem olyan nyugdíjkiegészítő pénztárnak, amelynek szabályzata 1924. július 1. után keletkezett s nincsen olyan ezen időpont után létesült szerződés, amely nyugdíjigényüket rendezné. Ezek igen különös helyzetben vannak. Illetményeiket közel másfél évtizede pengő értékben kapják, ha járulékot fizetnek, azt is ebben szolgáltatják. — mégis a nyugdíjzolgáltatás megnyílása esetén az nem utolsó fizetésükhöz, vagy annak valamely részéhez igazodnék, hanem vissza kellene menni az 1914. évi pendant javadalmazásra. *Ez pedig már nehéz volt 1926-ban, ma már majdnem lehetetlen és mérőben anakronizmus.* Figyelmet érdemel az is, hogy az ilyen munkavállalók alkalmazói többnyire kisebb cégek, ahol már 1914-ben foglalkoztatott pendant tisztviselő nincs, ahol gyakran maga a nyugdíjjogosult alkalmazott sem volt még 1914-ben munkaadója szolgálatában és ezért az 1914. évi saját fizetés alkalmazása — mint kiegészítő szabály — is elesik és ezért az átértékelési alapot csak rendkívül bonyolult módon, végeredményében csak bírói mérlegeléssel lehet megállapítani.

Érezzük, hogy a törvénynek eredeti szellemében való alkalmazhatósága alól kicsuszott a *ratio iuris talapzata* és az *anyagi igazság keresése* volt az, amely ellentétes bírói döntéseket eredményezett. Míg a Kúria II. tanácsa következetesen kitartott a tv. alkalmazása mellett⁶⁾ addig a VII. tanács egy 1936-ban hozott döntésében eltért ettől (1643/1936.), amikor a győri Itélőtábla ellentétes ítéletét (P. II. 123/1935.) jóváhagyta. Ugyancsak a győri Tábla volt az, amely ugyanezen évben hozott jogerős ítéletében a Kúria munkaügyi tanácsának felfogásával ellentétes ítéletet hozott. (P. II. 705/1936.) Ezek az ellentétes döntések vezették a Kúria elnökét arra, hogy a vitás kérdést a jogegységi tanács elé vigye.

Ha már most sorba vesszük az egymással szemben álló érveket, mit látunk?

Az 1926: XVI. t.-c. alkalmazása mellett szólna:

1. a tv. 4. §. második bekezdésének ismertetett szövege: „Ha a jogosult igénye a nyugdíjra vagy ellátási díjra csak az 1914. évi július hó 1. napja után nyílt *vagy nyílik meg*...“

Azzal az érveléssel szemben, hogy a pengőben való illetményfizetés a munkaadónak olyan egyoldalú rendezése, ami a tv. alkalmazását kizárná, (14. §. harmadik bek.) a bírói gyakorlat az

⁶⁾ P. II. 4425/1930., P. II. 2927/1931., P. II. 4645/1932., P. II. 5051/1934., P. II. 5721/1935., P. II. 2043/1936.

ellenkezőt hangsúlyozza és azt mondja, hogy a pengőben való fizetés „a nyugdíj jognak újabb szabályozása nélkül nem tekinthető az alperes olyan egyoldalu intézkedésének, (14. §. harmadik bek.), sem a felek olyan egyezségének (14. §. második bek.), amely a nyugdíj átértékelését szükségtelenné tenné. Ilyen hatása csakis a pénzürték csökkenésének figyelembevételével alkotott új nyugdíjszabályzatnak vagy új nyugdíjmegállapodásnak lehetne, amely esetben a nyugdíjjárandóságok összegére nézve az új nyugdíjszabályzat vagy egyezség volna irányadó.“ (K. II. 2043/1936.)

Ezzel kapcsolatban reá kell mutatni arra, hogy a jogászegyleti vita során Vinczenti Gusztáv volt az, aki azon felfogásának adott kifejezést, hogy az arányszámos rendszert nem kell alkalmazni akkor, ha az egyébként koronaérték idejében készült nyugdíjszabályzat a szolgáltatási alapot nem koronaértékben határozza meg, hanem a mindenkori utolsó fizetésben, vagy annak bizonyos részében. E felfogás szerint az alkalmazottnak ilyenkor alternatív joga van: vagy arányszámos alapon kérhetné nyugdíjának megállapítását, vagy a szabályzat alapján utolsó fizetésének tekintetbevételével. De a bírói gyakorlat ezt a felfogást sem tette magáévá: „Közömbös ebből a szempontból, hogy a nyugdíjszabályzat a nyugdíjjárandóságot a korona számszerű összegével fejezi-e ki, vagy azt az alkalmazott utolsó beszámítható illetményének bizonyos quotájában állapítja meg.“ (K. II. 2043/1936.)

Ugyancsak ezzel kapcsolatban mutatok arra rá, hogy bármilyen észszerű, hogy az arányszámos rendszert ne kelljen alkalmazni azokra, akik a pénzromlás (1924. július 1.) után léptek szolgálatba, illetve szereztek nyugdíjvárományi jogot, — *legális alapja e felfogásnak még sincs*. A vita ugyan csak akadémikus, mert hiszen aki 1924. óta nyugdíjvárományi jogot szerzett, az az esetek túlnyomó részében valamely nyugdíjpénztár tagja lett, vagy pengő értékre szóló szerződést kötött; de azért előfordulhatott, hogy koronaértékre szóló szabályzat alapján szerzett valaki nyugdíjjogosultságot, különösen hallgatólagos nyugdíjvárományi szerződés formájában, amikor t. i. a munkaadónak 1924. július 1-e előtt alkotott nyugdíjszabályzata volt, amely elvileg kiterjedt minden alkalmazottra és a vállalat elfelejtette az új alkalmazottat a nyugdíjvárományi jogról kifejezetten lemondatni.⁷⁾

2. A tv. 6. és 7. §-ai az arányszám megállapításánál elismerik a tényleges még szolgálatban álló alkalmazottak érdekeltségét,

⁷⁾ Gallia Béla már id. előadásában azt az álláspontot tette magáévá, hogy a tv. életbelépése után szolgálatba lépett alkalmazottakra a tv. nem hatályos. L. id. mű 23. old.

amiből következik, hogy a tv. hatálya azokra is kiterjed, akiknek nyugdíjja a tv. életbelépése után nyílt meg.

3. Az 1928: XII. t. c., mint általános átértékelési tv. 34. §-ának 9. pontja kifejezetten hivatkozik az 1926: XVI. t.-c.-re, mint hatályban levő törvényre.

4. Ugyanezt teszi az elismert vállalati nyugdíjpénztárak jogviszonyainak és más hasonló jogviszonyoknak újabb szabályozásáról szóló 6.700/1933. M. E. rendelet 6. §-a is.

A *törvény hatályos volta ellen* pedig a következő elgondolások szólnak:

a) A tv. *ratio legise*, vagyis az, hogy a törvény „*átértékelési*“ szabályokat alkotott, amit címe is mutat: „*A magánalkalmazottak nyugdíjának . . . átértékeléséről.*“ A tv. 1. §-a szerint: „*. . . nyugdíjat vagy nyugdíj természetű járandóságot . . . az alábbi rendelkezések szerint kell átértékelni.*“ *Aki pedig a pénz értékének stabilizálódása után kéri nyugdíjának megállapítását, nem átértékelést, hanem nyugdíjat követel, amely igény elbírálásánál az átértékelési szabályoknak nincs helyük.* Ez volt a Kúria VII. sz. tanácsának álláspontja: „*Az 1926: XVI. t.-c. a magánalkalmazottak nyugdíjának átértékelése tárgyában intézkedik. Helyes ebben a tekintetben indokai alapján a felelősségi bíróságnak az a jogi álláspontja, hogy ez a törvény csak a kihirdetésekor már élvezett, valamint a koronaértékben igényelhető nyugdíjak átértékelését szabályozván, a felperesre, akinek nyugdíjigénye csupán 1933-ban nyílt meg, nem vonatkozott.*“ (1643/1935.) Ugyanezt a felfogást vallotta a győri tábla is: „*A felperes keresete — annak tartalma szerint — nem irányul a nyugdíj átértékelésére, holott az 1926: XVI. t.-c., 1. §-ának világos rendelkezése értelmében, a magánjogi szerződéssel alkalmazottak és családtagjaik által csak e törvénynek 1926. évi július hó 21. napján történt kihirdetésekor már élvezett, valamint a koronaértékben igényelhető nyugdíjak átértékeléséről intézkedik, amiből az folyik, hogy a felperes férjére, akinek magánjogi szerződéssel alapuló nyugdíjigénye az 1928. év közepén, tehát nem a pénzromlás előtt, hanem a pénz értékének állandósulása után nyílt meg, a tv. rendelkezései nem vonatkoznak, és így nyugdíjának megállapításánál az arányszám sem alkalmazható.*“

b) Az arányszám rendszer alkalmazása kétségtelenül idejét múlt. Az 1914. évi pendant fizetésre való visszavetítés napról-napra nagyobb akadályokba ütközik. A felmerült esetek nagy részénél — más támpont hiányában — a bíróság kénytelen a mai javadalmazást alapul venni s erre megfelelő korrekтивumok után az arányszámot alkalmazni, ez pedig nem mutatkozik igazságosnak. *Ma már az arányszám egyáltalában nem hű tükrö a munkaadó teherbíró képességének; ezzel szemben a jelenlegi fizetések azok, amelyek a mai életviszonyoknak megfelelnek.*

Nem akarok elébe vágni a jogegységi tanács döntésének. De kétségtelen, hogy nehezen félretehető pozitív törvény állja útját annak, hogy az anyagi igazság áttörhessen.

Dr. Munkácsi Ernő.

Hibás törvényt magyarázat.

A Polgári Jog idei 6-ik (júniusi) számában hibáztattam a Kúria P. II. 2152/1937. sz. ítéletében foglalt azt a törvényt magyarázatot, amely szerint az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetéről szóló 1934: XXIII. t. c. 20. §-a az özvegyi nyugdíj igényelhetését nem 5 évi intézeti járulék fizetéséhez, hanem az elhalt ügyvédnek a fõlvetel napjától kezdõdõ 5 évi szakadatlan intézeti tagságához köti.

A lap 7-ik (szeptemberi) számában dr. Oppler Emil kifogásolja bírálatomat és a vonatkozó joganyagot valamint az elbírált jogeset tényállásának teljesebb és részletesebb föltárása nyomán arra az eredményre jut, hogy a Kúria ítélete a törvény szellemének, a törvényhozó akaratának és a jogszerûségnek megfelelõ módon oldotta meg a vitás kérdést és a méltányosság követelményein sem esett sérelem.

Minthogy dr. Oppler Emil állásfoglalása a cikkemben nem érintett körülményekre támaszkodik, újabb hozzászólásom nélkül nem állana elegendõ adat rendelkezésre annak a megállapítása végett, hogy melyikünknek van igaza?

A kérdéses cikkemben elõrebocsájtottam, hogy a megbírált ítélet tartalmáról az Ügyvédi Kamarai Közlönyben foglalt ismeretébõl szereztem tudomást. Annak még a föltételezésére sem lehet alapos okom, hogy az Ügyvédi Kamarai Közlöny talán nem elég hiven ismerteti a tényállást. Vitánk szempontjából azonban nincs döntõ jelentõsége annak a kérdésnek, hogy az Ügyvédi Kamarai Közlöny vagy dr. Oppler Emil ismerteti-e hivebben a tényállást. Az Ügyvédi Kamarai Közlönyben elõadott tényállás szerint az illetõ özvegy férjének nyugdíjintézeti tagsága 4 évig és 5 hónapig tartott, amely idõ alatt 5 évet meghaladó idõre fizetett nyugdíjintézeti járulékot, dr. Oppler Emil pedig ismerteti a tényállást, hogy az ügyvéd csak 2¼ évi járulékot fizetett meg. Ebbe a kellemetlen vitába szerencsémre nem kell beleszólni, mert e nélkül is hiánytalanul megvédelmezhetem kifogásolt álláspontomat.

A Kúria nem azért utasította el az özvegyet nyugdíjigényével, mert az elhalt ügyvéd 5 évi nyugdíjjárulék tartozását csak részben fizette meg, vagy mert tagsági jogosultsága az elhalálozás idõpontjában szünetelt, vagy mert tagsági jogosultságát elvesztette, hanem a per sorsa kizárólag azon az elvi állásponton fordult meg, amely szerint az özvegy nyugdíjjogosultsága nem következhetik be abban az esetben, ha az elhalt férj nyugdíjintézeti tagsága nem tartott 5 naptári teljes évig. A Kúria esze-